

DET KONGELIGE FORSVARSDEPARTEMENT

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep.
0030 OSLO

Deres ref.:
19/5298

Vår ref.:
2019/2273-4/FD V 3/ELCH

Dato:
15.05.2020

Svar på høring NOU 2019:26 - Fra straff til hjelp

Forsvarsdepartementet viser til høringsbrev av 19. desember 2019 fra Helse- og omsorgsdepartementet vedrørende rusreformutvalgets innstilling NOU 2019:26 – Fra straff til hjelp.

Forsvarsdepartementet har forelagt høringen for Forsvaret, og har mottatt høringsinnspill.

1. Dagens situasjon

Forsvarets ansatte og vernepliktige har tilgang på informasjon og sikkerhetssystemer med betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser. Videre er befatning med våpen, eksplosiver og annet utstyr, som ved uforsvarlig bruk kan påføre store materiell- og personskader, en del av det daglige virke. Forsvaret har derfor et behov for å kunne pålegge eget personell pliktmessig avhold, og kontroll med ruspåvirkning er et svært viktig virkemiddel i den forbindelse.

I tillegg til å kontrollere rusmiddelbruk gjennomfører Forsvaret vandelskontroll av personer som kalles inn til tjeneste i Forsvaret, jf. forsvarsloven § 59. Vandelsvurderingen inkluderer saker som er under behandling, jf. politiregisterloven § 41 nr. 2. Vandelskontrollen er et av momentene i vurderingen av om en person er skikket til tjeneste i Forsvaret, jf. forsvarsloven § 10 og vernepliktsforskriften § 17. Forsvarets krav til vandel bidrar til at tjenesten nasjonal og internasjonalt gjennomføres innenfor så sikre og trygge rammer som situasjonen tillater ved å blant annet hindre rusmiddelbruk som kan ha betydning for sikkerhet.

2. Særlige merknader til utvalgets innstilling

2.1 Sikkerhetsklarering og skikkethetsvurdering i forkant av tjeneste i Forsvaret

Utvalget viser i innstillingens punkt 18.2 til at politiet ikke vil ha en plikt til å registrere opplysninger om beslutning om å ilegge en person oppmøteplikt i reaksjonsregisteret. Det stilles derfor spørsmål til om det vil være ønskelig med et registersystem som samler informasjon om politiets møter med enkeltpersoner med et forebyggende siktemål, utenfor straffesak. Forsvaret har behov for slike opplysninger opp mot sitt arbeid med å selekere

---

Postadresse:
Postboks 8126 Dep.
0032 Oslo

Kontoradresse:
Glacisgata 1
Oslo

Telefon:
23 09 80 00

Saksbehandler:
seniorrådgiver Elise Christiansen
Seksjon for felles juridiske tjenester

E-postadresse:
postmottak@fd.dep.no

Webseite:
www.regjeringen.no/fd

Org.nr.:
972 417 823

riktig personell til tjeneste i Forsvaret. Dersom politiet avdekker enkeltpersoners befatning med narkotika som har blitt avkriminalisert, er det derfor viktig at det likevel registreres opplysninger om dette som kan overleveres Forsvaret med hjemmel i forsvarsloven og politiregisterloven.

Utvalget har i innstillingens punkt 18.3 anbefalt at det ved en avkriminalisering innføres bestemmelser i politiregisterforskriften som medfører at reaksjoner for overtredelse av legemiddeloven § 24 første ledd slettes. Forsvarsdepartementet mener disse opplysningene fremdeles bør være registrert og fremkomme på en uttømmende politiattest og vandelsvurdering, og at tidligere lovbrudd som gjelder narkotikahandlinger som er foreslått avkriminalisert derfor ikke slettes. Opplysninger om tidligere overtredelser av lovgivning vil si noe om en persons vilje og evne til lovbrudd, noe som kan indikere en lavere grad av respekt for lovens rammer. Dette er relevant både i en skikkethetsvurdering og i en vurdering av om en person kan sikkerhetsklareres til å få tilgang til gradert informasjon. Dette gjelder selv om en handling senere blir avkriminalisert, da det på tidspunktet for handlingen var straffbart.

Forsvaret innhenter i dag politiattest og gjennomfører vandelskontroll i forbindelse med vurderingen av om en person er skikket til tjeneste i Forsvaret, herunder skikket til å bære våpen. Skikkethetsvurderingen gjennomføres i tråd med forsvarsloven §§ 7, 10, 58 og 59. En persons forhold til rusmidler utgjør en del av skikkethetsvurderingen. Dette fordi bruk av rusmidler ikke er kompatibelt med befatning med blant annet våpen og skarp ammunisjon. For å ha et korrekt vurderingsgrunnlag med hensyn til skikkethetsvurderingen av tjenestepiktige er det nødvendig at Forsvaret mottar opplysninger fra politiet i form av vandelsvurdering.

I innstillingen foreslås det at politiet ikke lenger skal ha en like tydelig rolle i det rusforebyggende arbeidet, og registrering av ulovlig bruk og erverv av narkotika vil ikke bli gjennomført slik det gjøres i dag. Slik vi leser dette innebærer det at Forsvaret ikke lenger vil ha samme mulighet til få opplysninger om personers ulovlige befatning med rusmidler, noe man i dag får gjennom politiattesten og vandelsvurderingen fra politiet. Forsvaret har ytret bekymring for at det vil vanskeliggjøre Forsvarets skikkethetsvurdering dersom det ikke blir registrert på politiattesten at en person har hatt ulovlig befatning med rusmidler, noe som er en indikator på en persons forhold til rus- og dopingmidler. Departementet støtter denne bekymringen.

Forsvaret rekrutterer i dag mange som kommer rett fra videregående skole. Det foreslås i innstillingen at denne gruppen ikke registreres da forholdene deres er begått før fylte 18 år. Forsvaret har påpekt at varsling til Forsvaret etter det foreslåtte ikke vil bli gjennomført i de tilfeller personell blir påtruffet av politiet og sendt til samtale med kommunal rådgivning. Ved kommunal oppfølging av rusmisbruk, kan det være Forsvaret ikke får opplysninger om vedkommende sin ulovlige befatning med rusmidler. For skikkethetsvurderingen er det viktig at Forsvaret fremdeles får disse opplysningene.

Det følger av innstillingens punkt 12.3.3.3 at politiet fremdeles vil ha de samme hjemler for å utlevere opplysninger etter politiregisterloven § 30, som gir politiet adgang til å utlevere opplysninger til andre offentlige organer i deres interesse, dersom dette er nødvendig for å fremme mottagerorganets oppgaver etter lov eller for å hindre at virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte. Forsvaret skal etter vernepliktsforskriften § 35 første ledd bokstav b og c ikke kalle inn til tjeneste personer som ikke anses som skikket til å oppbevare militært utstyr og våpen hjemme, ikke bør ha tilgang til våpen eller er straffedømt for bruk, besittelse eller salg av narkotika eller dopingmidler. Det er, som over nevnt, derfor viktig at Forsvaret mottar opplysninger fra politiet om slike forhold.

Departementet registrerer at utvalget viser til at informasjonstilfanget likevel kan bli redusert dersom politiet nedprioriterer avdekking av bruk av narkotika til fordel for etterforskning av straffbare handlinger, eller dersom politiets reelle muligheter til å foreta slik avdekking blir redusert. Bruk av narkotika blant militært personell som innehar funksjoner for å ivareta samfunnssikkerheten, kan ha betydning for sikkerheten. Det er derfor viktig at politiet kan opprettholde sin avdekkende rolle og at Forsvaret får opplysninger politiet har om bruk av narkotika hos militært personell.

Det samme gjelder for politiets underretning til militære myndigheter om forhold av betydning for utdeling av militært våpen, jf. politiregisterforskriften § 10-10. For at Forsvaret skal få nødvendige opplysninger som disse bestemmelser er ment å omfatte, er man avhengig av at politiet har adgang til å registrere opplysninger om befatning med ulovlige rusmidler, da dette kan være forhold av betydning for om en person er skikket til å få utdelt militært våpen.

Forsvaret har også vist til vurderingsgrunnlaget som angis i sikkerhetsloven § 8-4 og hvilke opplysninger som kan tillegges vekt i vurderingen om en person er sikkerhetsmessig skikket til å sikkerhetsklareres. Misbruk av alkohol eller andre rusmidler er et av forholdene som kan tillegges vekt i denne vurderingen. Klareringsmyndigheten behandler årlig et økende antall klareringssaker som omhandler misbruk av rus- og dopingmidler. Forsvaret påpeker at i flere av klareringssakene har opplysningene om bruk og besittelse av narkotika ikke kommet fra hovedpersonen selv, men fra politiet. Politiets avdekningsfunksjon er derfor av stor betydning for klareringsmyndigheten når det gjelder vurdering av sikkerhetsmessig skikkethet.

Dersom noen typer befatning med rusmidler ikke lenger skal være straffbart, er det likevel viktig at Forsvaret fremdeles mottar opplysninger politiet har om ulovlig befatning med rusmidler, da dette fremdeles er relevant for vurderingen av om en person er skikket til tjeneste i Forsvaret, herunder skikket til å ha befatning med våpen og gradert informasjon av betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser.

Det er følgelig også viktig, dersom oppfølging av bruk og besittelse av narkotika overføres til helsesektoren, at Forsvaret og sikkerhets- og klareringsmyndigheten får opplysninger om en persons forhold til rusmidler, slik at det kan foretas tilfredsstillende vurdering av en persons sikkerhetsmessige skikkethet, og dermed hindre at Forsvarets virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte.

2.2 Kontroll med rusmiddelbruk i Forsvaret og oppfølging av personell i tjeneste

Pliktmessig avhold for tjenestepliktige i Forsvaret er hjemlet i forsvarsloven § 62. Forsvarssjefens rusmiddeldirektiv fastsetter at Forsvaret har nulltoleranse for narkotika og doping.

I forarbeidene til forsvarsloven, Prop. 102 L (2015–2016) Lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. (forsvarsloven) på side 139, er det beskrevet flere viktige hensyn som taler for pliktmessig avhold og kontroll med rusmiddelbruk i Forsvaret. Deriblant er det vist til at Forsvarets personell håndterer våpen, ammunisjon, eksplosiver og annet farlig materiell og at bruk av rusmidler fører til svekket kontroll og vurderingsevne, og derfor vil representere en fare for sikkerheten. Forarbeidene er også gjengitt i innstillingens punkt 14.2.3.

I innstillingen foreslås det å avkriminalisere bruk, erverv og oppbevaring av narkotika i små doser til eget bruk. Forsvaret påpeker at en lovendring som utvalget foreslår vil kunne ha innvirkning på Forsvarets sitt arbeid for å hindre bruk av rusmidler i tjeneste. Det vil ha en negativ effekt både på avdekking og reaksjon, men kan også ha innvirkning på det

rusforebyggende arbeidet. Forsvaret bemerker at verktøyene som i dag benyttes til forebyggende og avdekkende virksomhet, foreslås fjernet og er ikke foreslått erstattet med nye/andre tiltak.

Forsvaret har i dag to ulike hjemler for å føre kontroll med rusmiddelbruk; bestemmelsene i forsvarsloven og de alminnelige straffeprosessuelle reglene som følger av straffeprosessloven. Forsvarsloven § 62 gir hjemmel for å pålegge pliktmessig avhold og rustesting. Undersøkeshjemmelen i forsvarsloven § 62 annet ledd annet punktum avhenger ikke av straffbarheten knyttet til bruken av rusmidlene det testes for, men knytter seg til avholdsplikten. Dette er også vist til i innstillingens punkt 14.2.3.

De alminnelige straffeprosessuelle bestemmelsene gir på nærmere vilkår hjemmel til å etterforske, undersøke og teste en person ved mistanke om bruk av ulovlige rusmidler. Etter reglene i straffeprosessloven har Forsvaret flere virkemidler de kan benytte i etterforskningsøyemed, slik som ransaking og tvangsmidler. Dette følger av den militære politimyndigheten.

Forsvaret har vist til at dersom adgangen til å benytte den straffeprosessuelle hjemmelen bortfaller, vil Forsvarets handlingsmuligheter begrenses, og kun den disiplinærrettslige hjemmelen gjenstå. Etterforskning av mulige brudd vil kunne hjemles i den alminnelige militære inspeksjonsretten, men inspeksjonsretten er en begrenset rett til å gjøre undersøkelser og gir ikke hjemmel til ransaking eller bruk av tvangsmidler. Forsvaret har blant annet vist til at dersom adgangen til å benytte urinprøvetesting innskrenkes vil dette kunne begrense Forsvarets mulighet til avdekking og forebygging. Det er derfor viktig at de endringer som foreslås ikke påvirker de hjemler Forsvaret har i dag for å avdekke ulovlig befatning med rusmidler i tjeneste, da dette vil kunne gå utover sikkerheten i tjenesten.

3. Oppsummering

Utfallet av NOU 2019: 26 – Fra straff til hjelp vil kunne påvirke Forsvarets muligheter til å innhente informasjon som er nødvendig for å foreta en skikkethetsvurdering og sikkerhetsklarering av personell, samt Forsvarets rusforebyggende arbeid, kontroll- og reaksjonsmuligheter opp mot de som tjenestegjør i Forsvaret.

Det er viktig at Forsvaret får tilgang på opplysninger om en persons ulovlige befatning med rusmidler, slik at dette kan tas i betraktning når man vurderer om en person er skikket til tjeneste i Forsvaret. Forsvaret er derfor avhengig av at politiet fremdeles har mulighet til å avdekke saker om ulovlige befatning med rusmidler, samt registrere opplysninger om dette.

Dersom oppfølging av bruk og besittelse av narkotika overføres til helsesektoren må det åpnes for at Forsvaret og sikkerhets- og klareringsmyndigheten får informasjonstilgang for å kunne gjennomføre forsvarlige skikkethets- og sikkerhetsvurderinger.

En forebyggende innsats mot rusmiddelproblematikken og dens konsekvenser for individ og samfunn er viktig. Forsvarsdepartementet er positive til at innstillingen har fokus på det helseproblem som rusmiddelmisbruk utgjør. Et forbud mot bruk av narkotika kan likevel fungere normdannende, spesielt blant unge. I den sammenheng bemerkes det at ordbruken *avkriminalisering* kan være egnet til å misforstås, og at noen vil kunne oppfatte at bruk av narkotika vil bli lovlig dersom det ikke tydelig kommuniseres at *avkriminalisering* ikke er synonymt med *lovlig*. Sett i sammenheng med at det ikke vil være konsekvenser ved manglende oppmøte der brukeren har blitt ilagt en oppmøteplikt, kan dette sende uheldige signaler, spesielt til unge personer som vurderer å prøve rusmidler.

Med hilsen

Severin Vikanes (e.f.)
avdelingsdirektør

Elise Christiansen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og signert, og har derfor ikke håndskrevne signaturer.